

Foglalkozik Palics és Ludas tavi halászatának gazdaságtörténeti leírásával, a haltelepítéssel és azokkal az intézkedésekkel, amelyeket a város a halászattal kapcsolatosan hozott.

Lalia Gábor könyve az olyan ritka helytörténeti művek közé tartozik, amelyben az okmányok legnagyobb része a szabadkai levéltárból valók, és ezeket az egyes témakra vonatkozó szakirodalom felhasználásával szerencsésen ötvözte. Az egyes szövegeket lezáró térképmásolatok pedig nemcsak a díszítés funkciójában szerepelnek, hanem a leírtak hitelességét növelik.

Ebben a könyvben a sok kis kockából összeálló nagy történelemnek a darabkája villan fel. Külön világ, sajátos világ, a palicsi vízi élet, egy XIX. századi városi erdősz, a ludasi gányók. Egy egész mikrokozmosz. A mi történelmünk.

ÓZER Ágnes

S Z Í N H Á Z

A HAIR AZ ÚJVIDÉKI SZÍNHÁZBAN

Miről szól(hat) ma a hatvanas évek második felének elhiresült „világnézeti musical”-je, ahogy Molnár Gál Péter említi tíz évvel ezelőtti kritikájában a magyarul is csak *Hair*ként ismert művet? A kérdés tovább árnyalható, ha hozzátesszük: nem Amerikában, hanem Európában, sőt annak is sajátos pontján, a maradék Jugoszláviában, egy magyar színházban? Egészen másról, mint a vietnami háborúba belegabalyodott Amerikában a hippikorszakban. De másról, mint akár Újvidéken szólt volna az államilag be nem vallott, de tagadhatatlanul folytatott horvátországi, boszniai háború idején. 2001 tavaszán a *Hair*, melynek zenéjét, dalait nem kezdte ki az idő, már régen nem az egykor kifogásolt, elutasított külsőségekkel provokál. Ma már, sőt legalább két évtizede, nem vált(hat) ki közbotránykozást sem a hosszú haj, sem a szabadon felfogott szerelem, a kábítószere élvezete, a társadalommal szembeni tisztességtelenség, sem a szereplők trágár szóhasználat. Mindezen már az élet is és a színház is többszörösen túllépett. Sem élettartalom, sem pedig színházi forma tekintetében a *Hair* nem hat az újdonság erejével.

És mégis magával ragad, gyűjt.

Amerikában elsősorban a vietnami háború elleni nemzedéki lázadásként, tiltakozásként szólt meg, s hogy a társadalmi konvenciókat támadta, az másodlagos cél, kísérőjelenség lehetett. Jugoszláviában, ha történetesen színre került volna a horvát, a boszniai háború vagy a szerbiai bombázások idején, hasonlóképpen a fiatalság tiltakozását jelentette volna. A katonai behívó elégetése pedig pontosan azt jelentette volna, mint három évtizeddel előbb Amerikában, s nyilván ugyanolyan következményekkel is járt volna. Bár a *Hair* háborús vonatkozásai itt is elvesztették az emberi létezészt érintő aktualitásukat, s inkább mementószerűvé váltak, a tiltakozás, a körülmények szerencsés változása ellenére, mégsem egészen alaptalan. A sebek még túl frissek, újabb s újabb terhelő bizonyítékok ismeretében állandóan fel-felszakadnak, a tiltakozás némileg utólagos, de – mivel a lelkiismeret ébrentartása sem mellékes – nem is indokolatlan.

Ennél azonban lényegesebbnek érzem a megbékélés, az egymás megértésének hirdetését.

Újvidéken 2001 tavaszán nekem erről szól a *Hair*.

És hogy ez nem eröltetett üzenet – elnézést, mert jobb híján ezt a művészetben lejáratosított kifejezést használom –, arra talán elég néhány műbéli dalra hivatkozni, a Hiszek a szeretetben mellett a népszerűségi és ismeretségi listát méltán vezető, a béke, a virágok, a szabadság és a boldogság szavakat ismételő Hare Krishnára vagy kivált mára a musical meghatározó számává lett, szabadságvágyat kifejező, a jelképes fényt hívogató és köszöntő Good Morning Starshine-re.

Itt most erről a vágyról szól a *Hair*.

Ezt fejezi ki az előadás átütő, magával sodró ereje. Az újvidéki *Hair* kevésbé a lázadás, sokkal inkább a kérés hangján szól hozzánk. Vágyról beszél. Az elmúlt tíz év alatt a fiatalságát veszített ifjúság vágyát kiáltja a társadalom éveken át bedugult, most már talán ismét halló fülébe. Annak ellenére, hogy viseletük a legújabb toprongydivatot idézi (a budapesti Benedek Mari jelmezei), a szereplők nem akvárium – hogy stílusosan a nyitódal címétől kölcsönözzem az ötletet – zárt terében úszó csodás lények, hanem, zenés színpadi műről lévén szó, táncoló, éneklő színészek a rendező Nagy Viktor és a koreográfus Gyenes Ildikó színpadán: fiatal kortársaink, akik joggal követelnek számukra/számunkra is napfényt és helyet a nap alatt.

És az összetartás vágyáról is szól az újvidéki *Hair*.

Ilyen értelemben politikai, sőt kifejezetten politizáló előadás, amely azt közli, hogy most s itt erre van szükség, így kell/lehet élni, s ezt a csapatszellemet, ennek erejét demonstrálja elementárisan, magával sodróan. Ilyen előadásra szoktuk s kell mondani: egyetlen tömbként áll előttünk. Ebben az értelemben, bár semmiképpen sem hagyhatjuk említetlenül, még a produkció hibájának is van/lehet funkciója. Nevezetesen, hogy a történet, kivált az első részben, annak, aki most találkozik először a *Hair*rel, szinte követhetetlen, s ezen a tömörebb, hatásosan drámaira szerkesztett második felvonás is csak részben segít. Mégha az előadás végére össze is áll a történet, kialakul a mese, jóllehet nem olyan teljességgel, mint ahogy James Rado megalkotta, s még kevésbé úgy, ahogy Milos Forman filmje mozaisztotta, de a sztori alapvonalai felismerhetőek, a főbb szereplők története világos.

A Nagy Viktor rendezte újvidéki előadás azonban elsősorban nem a lengyel származású oklahomai farmerlegény bevonulását és a vietnami pokolba kerülését megelőző New York-i kalandjáról, a virággyerekekkel történő találkozásáról, s még kevésbé a társadalomból tiltakozva kivonuló hippikről, hanem azokról a fiatalokról szól, akik életüket együtt cselekvő közösségben, csapatban látják megvalósíthatónak. Nagy Viktor és Gyenes Ildikó produkciójának a tömeg a főszereplője, az együtt lélegző, együtt lépő, együtt éneklő tömeg, amelyet ők, felismerve és kamatoztatva a társulat hihetetlenül odaadó lelkesedését, kiváló érzékkel mozgatnak, olyan látványos és hatásos színpadi tablókba rendeznek, mint amilyen az egyik legsikerültebb, legemlékezetesebb szám, az első részt záró Hare Krishna-jelenet.

Ha az újvidéki előadás meséjét kívánnánk vázolni, akkor ennek svét a kezdőjelenet fény után kapaszkodó, nyiladozó, életét követelő virágokat idéző, a föld mélyéből emelkedő emberkar-balettről a napfényt erőteljes énekkel köszöntő zárójelenetig kellene megrajzolni.

A szó legszebb és legteljesebb értelmében kollektív előadás a *Hair* az újvidéki színpadon, amelyből azonban pillanatokra elének lép egy-egy szereplő magántörténete. A

bevonulásra és bevetésre kárhozott Claude-é, akit Balázs Áron az elveszettség, a semmit sem értő bizonytalanság és az egyre kifejezőbb élet/szerelenvágy kettősségében formál drámaivá; a társadalomból kivonuló Bergeré, akinek emberséges magatartását Csernik Árpád agresszív külsőségek alá szeretné rejtetni; a hippikhez csatlakozó úrilány Sheilaé, akit Kalmár Zsuzsa (Szabadka) drámai énekléssel formál, így pótolva az alapmese redukciója miatt elszenvedett személyes történet hiányát; a terhességét és eredendő ostobaságát egyaránt naiv bájossággal viselő Jeanie-é, akit Szorcsik Kriszta, akárcsak Berger karikatúrára vett kispolgári szüleit Krizsán Szilvia és Magyar Attila, ellenpontozó komikummal illeszt a történetbe, ami a rendező dicséretére (is) említhető. Akárcsak az, hogy szinte mindenkinek alkalmá van egy-két magán/ének/szám erejéig észrevétni magát, sőt felcsillanni. Elsősorban Mezei Kinga, Puskás Zoltán (egyedül az ő viselete túlkreált!), Nagypál Gábor és Gircz Attila, de – jóllehet, szinte illetlenség nem mindenkit felsorolni – Figura Terézia, Jankovics Andrea, Pesitz Mónika is élt a kapott lehetőséggel.

Ismerve a vendégekkel és főiskolásokkal kiegészített újvidéki társulat eddigi előadásait, odaadó lendületét, szakmai profizmusát, talán megjósolhattuk volna, hogy előbb-utóbb találkozniuk kellett a James Rado történetét Jerome Ragni dalszövegei alapján (magyar szövegkönyv és dalszövegek: Miklós Tibor) s Galt Mac Dermot zenéjével musicallé szervesített művel, amely több mint három évtized alatt nemhogy zeneszámainak frissességét nem veszette el, hanem amelyet a most kezdődő Vízöntő korszak direkt aktualizál. És az utóbbi tíz esztendő eseményeinek ismeretében talán nem érhet az önzés vádjá, ha felemlítem, hogy ebben a nagyon balkáni és kicsit közép-európai térségben a legfontosabb, hogy érződjék a bolygókat a béke útjára vezető, a csillagokat a szerelem irányítására bízó új korszak áldásos hatása.

Ehhez nyújt biztatást a *Hair* remek előadása az Újvidéki Színházban.

GEROLD László

KÉPZŐMŰVÉSZET

FORUM KÉPZŐMŰVÉSZETI DÍJ – 2000

BUCKA-GÁNYÓ

Hetvenhét évvel azután, hogy Pechán József festő 1914-ben egy attraktív környezetben, az akkor kétségkívül páratlan Palics-fürdőn létrehozandó művésztelepről álmodozott; négy évtizeddel azt követően, hogy 1950-ben hiába próbálták meg életben tartani a palicsi művésztelepet, a Gál család a Gányó-soron, ezen a sivár, „attraktívnak” semmiképpen sem nevezhető homokvidéken, ahol nem megy semmire sem a palánta, sem a gyümölcsfa, itt, ebben a szűkös hétvégi házban, megnyitja a művésztelepet.

Ez valóban olyasmi volt, amire azt mondják: megáll az ész!

Napjaink művésztelepeit ugyanis főként festő ecsetjére kívánczó tájakon, vagy az építészeti örökség neves műemlékei közelében, festői tavak vagy folyók mentén, esetleg a tenger partján, netán évszázados erdők mélyén hozzák létre. Természetesen hathatós, a „kölcönös haszon” elvén alapuló idegenforgalmi támogatással, szállókban, de legalábbis